

1 א ב מ"י פ"א מהל' גניבה הלכה ב סמג
לאון קנה טוש"ע ח"מ ס"י
שמה סעף א':
2 ג מ"י שם פ"א הל' ג
סמג לאון קנה טוש"ע
ח"מ ס"י ר"ל סעף יח:
3 ח ד מ"י שם הלכה ז
טוש"ע שם סעף יז:
4 ה ה"י שם טוש"ע שם
סעף ו:
5 ו מ"י פ"ה מהלכות
מלוה וזה הל' ה סמג
לאון קנה טוש"ע י"ד ס"י
קס סעף ג:
6 ז מ"י שם פ"ד הלכה
ג סמג שם טוש"ע י"ד
ס"י קסא סעף ו:
7 יב ח מ"י שם פ"ו הלכה
א סמג שם טוש"ע שם
סעף א' בה"ה:
8 יג ט מ"י שם הלכה ה
סמג
9 שם טוש"ע שם סעף ה:
10 יד י מ"י שם פ"ד הלכה
ו ופ"ו שם הלכה א'
טוש"ע שם סעף ב':

שתולא מעותיו בנכרי. וא"ת והלא אפילו יהא אמת שהם של נכרי אסור כיון שאין ללוה עם הנכרי כלום ומיהו לפי מה שביא רמב"ם לקמן ישראל שיש צידו מעות נכרי והם צאחירות הנכרי מותר להלוותם צריכה לישראל אחי שפיר אי נמי י"ל דאיידי כגון שאמר ליה חצירו הלויני מעות מן הנכרי ואמור לו שיסמוך עלי או כגון שנתן לו משכנתו ליתנם לנכרי והוא הלואה לו משל עצמו ואומר שעשה כדבריו:
שתולא קלא איצן בבגדו ואומר תבלת הוא. ואע"ג דעובר על מצות ציצית מ"מ איצטרין קרא לעבור עליו משעת מלייה: **יבין רשע ויבש צדיק.** אפי' למ"ד רשות יורש לאו כרשות לוקח וליכא שני רשות ואפי' הניח קרקעות ומלוה על פה גובה מן היורשין אפי' ילכש לדיק כדאמר רבא צריש הגזל בתרא (ב"ק ד' ק"ב). וחי אחין לדידיה אוהב רחמנא דנהדר לצריה לא אוהב רחמנא:

מוסף רש"י

זו מדידת קרקע. שהרי מדה כלי כמד לקומה דהניו משורה דכתיב (ויחוקל ד) ומיט כמשורה שפחה (רשב"ם ב"ב פ"ט). שלא ימדוד. לנין קומות שלקחו קרקע כשנפסות או לאחד משני אחין שחלקו, לאחד בימות ההמה ולאחד. צדמות חבל עצמו, בימות הגשמים. צדמות ההמה החבל יש וקלר ויתר מבימות הגשמים, ורבינו מנהל פירש צדמות הגשמים הקרקע כיון ובימות ההמה הקרקע מתבקש צדמותו ומוסיף צדמותו (שם). שלא יטמין משקלותיו במלה. שמכניח (שם). שלא ירחיק. שלא ישפך המוכר את הין בחוק ומגביה לתוך משורתו של לוקח. מפי שטלה הקלף אשקומ"א בלע"י, ונראה מנאל (שם). ומה משרה שהיא. קטנה כל כך, שלשים וששה יש בה בלוג, הקפידה תורה צדמותה שלה, שהיא פחותה מנאל בלוג, קל וחומר צדמותה כל גזול, כגון הין או אפילו חצי הין או אפילו שלשים הין (שם). אבל רבית. כדא על ידי מוכר כגון המוכר שהיו ואמר אם מעשיו חמה נתן לי הרי הוא לך בלוג, וזה וחס לגזול ב"ב מנא (תוספות ו').

רבא אמר מגופיה דקרא. אע"ג דרבא משני ריש הגזל בתרא (שם) אפילו מימנא רשות יורש לאו כרשות לוקח ושאינו הכא דכתיב וחי אחין עמך לאו משום דס"ל כר' אלעזר דהא הכא דריש כרבי יוחנן אלף לא בלא אלף ליישנן הצריכה דהתם למ"ד לאו כרשות לוקח ולכך בסמוך דקאמר רב נחמן מ"ט דר"א לא קבעו הגמרא כמו כן צדס רבא: **מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי ברבית לשופכי דמים.** תימה היכי משמע דמיו צו עבירה דשפיכות דמים הלך צדוס וידעונו וכמה עבירות דלך שייכי לשפיכות דמים כתיב דמיהם צו י"ל דמימורא דמיו צו דריש דלי לאו הכי למאי כתיבה דלי למגמר סקילה צריכה מלוצ וידעונו חלף דברי תורה מוצרי קבלה לא ילפינן ותו לא מליו מיתה גבי ממון וצפרק קמא דתמורה (ד' ו'): יש צספרים וכתב בתריה והוליד צן פריך שופך דס לפי זה אחי שפיר דהוקשו צדיאס:

א"ל ומי נפיש אגריהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות א"ל אע"ג דלא נפיש אגריהו טפי מאיסי למכלינהו: ואיזהו תרבות המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב וכו': אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו רבית הוא א"ר אבהו עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם וכן אמר רבא עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם ע"כ יבין רשע וילכש צדיק עד כאן ותו לא אלא יאפי' ע"כ יבין רשע וילכש צדיק רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית א"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין א"ר אבק רבית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין א"ר יצחק מ"ט דרבי יוחנן דאמר קרא בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה למיתה ניתן ולא להשבון רב אדא בר אבהו אמר אמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך למורא ניתן ולא להשבון רבא אמר מגופיה דקרא שמייע ליה מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא ניתנו להשבון אר"ג בר יצחק מ"ט דר"א דאמר קרא וחי

וצענינא דשכיר כתיב. לאו דגזל לא תעשוק ולא תגזול (שם) וכל עשק כתיב שכר שכיר הוא: לא תגזול דכתיב רחמנא למה לי לילף מרבית ואונאה שהרי מחסרו ממון. לא תגזול דעשרת הדברות לא קמיעיא ליה דאזהרה לגונב נפשות הוא כדאמרינן צסנהדרין (ד' פ"ו): **למיקט. לעער: על מנה לשלם שלומי כפל.** שרואה להנותמו וידע צו שלא יקבל: לאו דמשקלות לא תעשו עול וגו' (ויקרא ט'): **לעומן משקלוטיו.** המנה או הפרס טומן צמלח להכזיבו וכשהוא לוקח צמשקל לוקח צבלו: **משעת עשייה.** משעת הטמנה ואפי' לא שקל צהן: לא ימדוד לאחד צימוס החמה כו'. אחין הצאין לחלוק את השדה לא ימדוד המודד לאחד צימות החמה ולאחד צימות הגשמים צצמות הצמל מפני שהצבל לח צימות הגשמים ומתפשט כל צרכו וצימות החמה מתוך יבשוה הוא נגמד וכו': **משורה מדת הלח היא:** ירסית. אשקומ"א בלע"י שממלא את המדה כשמוציא את היין ולאחר זמן נמצאת חסרה: **יציאה מוצרים גבי רבית.** צפרשת צהר סני' א: **גבי משקלות.** צקדוסיס מהיו"ט: **שהכנסתי צמלריס.** הרי צבלו עשרה רווקיס על מוצרית אחת ונתעצרה מהן צעשר עיבורין עשר צבורות שהן צבורות של אציהן כולן מתו: **סולה מעוטיו צנכרי.** מלוה מעוטיו לישראל צריכה ואומר של נכרי ה"ס: **קלא אילן.** צבע הדומה לתכלת ורחמנא אלמו (צמדכ טו) פחיל תכלת ומכלת דמיו יקריס שצבע צדס חלון שאינו עולה מן היס אלף אחת לשצביס שנה: **סורא דפרת.** סורא היושבת על נהר פרת ואין זו סורא סתם: **גבי שרזיס.** צויהי ציוס השמיני כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים: **אלף צצביל דצרי וס.** כדמפרש לקמיה שהן מעוליס וגאליס ואינן נמאסיס צצקאיס הללו. להכי כתיב לשון עילוי שמעלה גדולה היא אללס: **עד השסא.** המלוה קלע צתמשה דינר: **של סורה.** דרך הלוואה: **עד כאן יבין רשע וילכש צדיק.** שסס מת והניח לבניו מעות של רבית אין חייבין להחזיר ועל זה נאמר יבין רשע וילכש צדיק והכי מניח לה צצוספתאס: **ע"ד ותו לא.** צתמיה. כ"ש דריכה דרצנן אין הצן חייב להחזיר: **אפילו ע"ב.** דריכה דאורייתא הוא: יבין. האצ שהוא רשע וימות ולא יהנה והצן שהוא צדיק אינו חייב להחזיר: **ע"ד רביס קלוזה.** וכופין אותו צ"ד להחזיר אס מוצעו צחיי: **וחי לא יחיה.** סיפיה דקרא מות יומת דמיו צו יהיה: **מגופיה דקרא.** דצנשך נתן דיחוקאל נפקא ליה צדיא מדכתיב דמיו צו יהיה הוקשו לשופך דס כלומר דמיס ששפך שהעי את חצירו ומת צרעב עליו יצונו:

ובצענינא דשכיר כתיב א"ל תגנובו דכתב רחמנא למה לי לכדתניא א"ל תגנובו א"על מנת למיקט לא ו"ו תגנובו א"על מנת לשלם תשלומי כפל א"ל רב יימר לרב אשי לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי א"ל לטומן משקלותיו במלח היינו גזל מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה ה"ר צ"ל תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדידת קרקע ישלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל ישלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה ישלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים (ושלשה) בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו לחין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית יציאת מצרים גבי ציצית יציאת מצרים במשקלות אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לכור למפה שאינה של בכור אני הוא ישעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא רבינא איקלע לסורא דפרת א"ל רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי א"ל אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור למפה שאינה של בכור אני עתיד ליפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאין בקרבי דגים טהורין ומוכרין לישראל אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי מאי שנא הכא המעלה דכתב רחמנא א"ל לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקב"ה אילמלא (לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי

א"ל ומי נפיש אגריהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות א"ל אע"ג דלא נפיש אגריהו טפי מאיסי למכלינהו: ואיזהו תרבות המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב וכו': אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו רבית הוא א"ר אבהו עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם וכן אמר רבא עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם ע"כ יבין רשע וילכש צדיק עד כאן ותו לא אלא יאפי' ע"כ יבין רשע וילכש צדיק רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית א"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין א"ר אבק רבית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין א"ר יצחק מ"ט דרבי יוחנן דאמר קרא בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה למיתה ניתן ולא להשבון רב אדא בר אבהו אמר אמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך למורא ניתן ולא להשבון רבא אמר מגופיה דקרא שמייע ליה מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא ניתנו להשבון אר"ג בר יצחק מ"ט דר"א דאמר קרא וחי

6 (תוספתא ד"ב פ"ו [ה"ט]) ושם איתא תגנובו וכו"א ברא"ש והוא נכון עין סנהדרין פ"ו, א צ"ב פ"ט: [ע"ש] א ז"ל ושהה, [ע"י חוס' מנילה כה, ד"ה אלמלא] א [צקרא כתיב יבין וצדיק ילכש וע' צ"ק ק"ט, א] [תמורה ו, א] [לקמן סו, א] [תמורה ו, א] [ע' ויקרא ט, א] [שמות כ, א] [צ"א: א] [שמואל ו ויקרא כה, א] [שם ט, א] [שם יא, א] [צ"מ סופ"ה, א] [ע' עין צמפ"ש הש"ס שהאריכו צמנת דיבור חוס' זה, א] [ע"ש מ"ס סנהדרין פ"א, ד"ה וכתב וכו' א],

תורה אור השלם

1 לא תגנובו ולא תבזושי ולא תשקרו איש בצמיתו: ויקרא יט א
2 לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לא תענה ברצח עד שקר:
3 לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה: ויקרא יט א
4 יבין וצדיק ילכש ובסוף קצי יחלק: איוב כו ז
5 בגשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה מות יומת דמיו בו יחיה: יחזקאל יח ג
6 אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחין עמך:
ויקרא כה לו

הגהות הגר"א

[א ב] ג' מנובו. צ"ל מנובו:

לעזי רש"י

אשקומ"א [אישקומ"א]. קפ"י